

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 1482-05 יהלומי עירוני ואח' נ' בנק אגוד לישראל בע"מ ואח'

לפני כבוד השופטת ד"ר דפנה אבניאלי

התובעים

1. יהלומי עירוני
 2. יצחק עירוני
 3. טוביה עירוני
- ע"י ב"כ עו"ד יהודה ברמי

נ ג ד

הנתבעים

1. בנק אגוד לישראל בע"מ
 2. בני אושמן
 3. שלמה מוסרי
 4. אורי קופר
 5. אברהם בכר
 6. דב אידלסברג
 7. רחל פרידמן
- ע"י ב"כ עו"ד יניב אזורן ועו"ד יסמין לוינבוק

חקיקה שאוזכרה:

[חוק החוזים \(חלק כללי\), תשל"ג-1973](#)

[חוק המכר, תשכ"ח-1968](#): סע' 33

[חוק המשכון, תשכ"ז-1967](#)

מיני-רציו:

* בית המשפט קיבל, באופן חלקי, את תביעתם של התובעים כנגד הבנק, בגין נזקים שנגרמו להם בעטי התנהלותו של הבנק. נפסק, כי עסקם של התובעים קרס מסיבות שונות. נפסק, בין השאר, כי אחריותו הכואבת של התהליך נובעת מהאופן שבו בחר הבנק לסיים את מערכת היחסים העסקית עם התובעים, ומהיחס הקשה שהפגין כלפיהם מרגע שהוברר כי אין באפשרותם לסלק את יתרת חובם.

* בנקאות – בנקים – זכויותיהם

* בנקאות – בנקים – חבותם

* בנקאות – בנקים – חובותיהם

התובעים – יהלומים, הגישו כנגד הנתבעים תביעה במסגרתה טענו, כי הנבקש גרם להתמוטטות עסקם של התובעים ולסגירת חשבונם, להפרת עסקה עם יהלומן הודי, לאובדן והחלפת יהלומים שהוחזקו כבטוחה בכספת הבנק, ולפגיעה כלכלית ואישית בתובעים.

בית המשפט פסק כלהלן:

אין לקבל את הטענה, כי סגירת החשבון גרמה לקריסת עסקם של התובעים. אמנם הפסקת אשראי ללא התראה מוקדמת, מהווה התנהלות בלתי נאותה (בלשון המעטה) מצד בנק. ברם, לאור העובדה שהתובעים ניהלו חשבונות וקיבלו אשראי גם בבנקים אחרים, אין מנוס מהקביעה, כי לא הוכח שהתנהגות זו של הבנק גרמה לקריסת עסקם.

לבנק שמורה הזכות ואף החובה לנהל את עסקיו בזהירות ולא לסכן את עצמו. קבלת אשראי מהבנק אינה זכות מוקנית ללקוח.

ללקוח אין כל חזקה על כספים הבנק, ואין לו כל זכות קנויה לקבל הלוואות עד סכום מסוים. לפיכך, כשהוא מתקשר עם הבנק, וזה ניאות להלוות לו כספים עד גבול מסוים, ובלבד שיוכל בכל פעם שיתבקש ליינתן הלוואה או אשראי ללקוח לשקול את עמדתו מחדש, לאור הנסיבות אותה שעה – אין בכך כל קיפוח של הלקוח או מתן יתרון בלתי-הוגן לבנק.

הבנק, ככל גורם מסחרי אחר, מחויב לנהוג בתום לב, בזהירות ובמקצועיות כלפי הלקוח.

שיקול הדעת של הבנק בדבר הפסקת אשראי, כפוף לחובת הבנק לנהוג בתום לב ובדרך מקובלת, לפי סעיף 39 [לחוק החוזים](#) (חלק כללי).

במקרה דנן, אין עסקינן בהעמדת אשראי לפירעון מידי, אלא בבקשה של הבנק לקבלת תכנית עסקית ולאירוס החשבון תוך פרק זמן. כשם שהבנק היה רשאי לסרב כליל לחדש את האשראי, כך הוא היה רשאי להתנות את הסכמתו להמשך הפעילות בתנאים, שאין חולק כי התובעים לא עמדו בהם.

בהתאם להוראות [חוק המכר](#), בהעדר הסכם אחר בין הצדדים, הבעלות על מיטלטלין עוברת רק בעת מסירתם הפיזית לידי הקונה. כך מקובל גם בקרב היהלומים. כאשר הבנק דרש לאחר אמירת מזל וברכה כי התובעים יפקידו בטוחות נוספות, כתנאי למסירת היהלומים לקונה ההודי, אין פלא שהקונה בא בטרוניה כלפי התובעים ודרש כי היהלומים ימסרו לידיו.

הכשלת העסקה ע"י העמדת תנאים חדשים, שחייבו את התובעים לגייס בטוחות נוספות, ושחרור היהלומים רק שלושה שבועות לאחר המועד המוסכם, מהווה הפרת חוזה, פשוטו כמשמעו.

על משכון שהופקד חלות הוראות [חוק המשכון](#), בהן גם ההוראות הנוגעות לדרכי מימושו. ברור כי מכירת יהלומים אינה דבר שנעשה במהלך עסקיו הרגילים של הבנק, אלא נעשה על מנת לממש את זכותו כנושה מובטח להיפרע מן המשכון שבידו. פרשנות לפיה הבנק רשאי למשכן יהלומים אך אינו רשאי לממש אותם תרוקן את [חוק המשכון](#) מתוכנו ואני סבור שאין לקבלה.

מהראיות עולה, כי הוסכם בין התובעים לבין הבנק, כי היהלומים שמושכנו ימכרו כדי לשלם את החוב שנצבר בחשבון השותפות. בנסיבות, מה לתובעים כי ילינו על כך שהבנק פעל לכאורה בניגוד לצו הפיקוח והרישיון שניתן לו, ומדוע "שכחו" לציין כי הסכימו לכך מפורשות.

אין לקבל טענות הבנק, שנועדו להצדיק את הנוהל התמוה שהנהיגו נציגי הבנק בנוגע למכירת יהלומי התובעים. מדובר בנוהל לקוי וברשלנות רבתי. עובדה שנמצאו הבדלים וחסרים בבריפקות שהיו אמורות להישמר באותו מצב בדיוק כפי שנמסרו בנאמנות למשמורת הבנק, לצורך מכירתם.

בנסיבות עולה, כי אין ספק שהנתבע הפר את חובתו כשומר שכן, גם אם השמירה טפלה למטרה העיקרית שלשמה הופקדו היהלומים במשמורתו (לצרכי בטוחה), וזאת לצד הפרת חובת האמון וחובת הזהירות החלה על הבנק כלפי התובעים – לקוחותיו.

בנסיבותיו של עניין זה, לא הוכח, כי אובדן הרווחים הקיימים והצפויים נגרם בשל התנהלות הבנק, כנטען על ידי התובעים, ויש לדחות את הדרישה לפיצוי בראש נזק זה.

באשר לחיוב הנתבעים 2-7, מדובר בטענה שאין בה כדי להקים אחריות אישית של עובדים בתאגיד בנקאי.

נקודת המוצא לעניין קיומה של אחריות נזיקית כזו, היא כי עצם מעמדו של מנהל כאורגן בתאגיד אינו מטיל עליו באופן אוטומטי אחריות אישית בנזיקין בגין עוולות להן אחראי התאגיד. עם זאת, אין למנהל חסינות מאחריות נזיקית בגין פעולות שעשה ככהונתו כמנהל. הוא יישא באחריות כזו כאשר מתקיימים בו כל היסודות הנדרשים לגיבושה של אחריות על פי דיני הנזיקין.

הוכח, כי עסקם של התובעים קרס מסיבות שונות. ראשיתו של התהליך אינה קשורה להתנהלות הבנק. אחריתו הכואבת נובעת מהאופן שבו בחר הבנק לסיים את מערכת היחסים העסקית עם התובעים, ומהיחס הקשה שהפגין כלפיהם מרגע שהוברר כי אין באפשרותם לסלק את יתרת חובם. חשבונם של התובעים נסגר בהחלטה חד-צדדית של הבנק, היהלומים שהופקדו כבטוחה בכספת הבנק לא נשמרו וחלקם אף אבד או הוחלף. התמורה שהתקבלה בסופו של דבר לא שיקפה את ערכם של היהלומים ובוצעה במכירה כפויה על ידי עובדי הבנק ואנשיו.

לתובעים נגרמו נזקים כספיים ונפשיים שהם זכאים לפיצוי בגינם, אם כי בסכומים פחותים בהרבה מאלה הנדרשים בתביעתם.

פסק - דין

תביעה שהוגשה בשנת 2005 הגיעה לסיומה עתה, לאחר שהתקיימו בה הליכים מקדמיים במשך מספר שנים בפני מותבים אחרים, בטרם הועבר לשמיעת הוכחות בפני מותב זה. שמיעת העדויות

הושהתה עקב מחלתו של אחד התובעים. הליכי גישור שהתנהלו בין הצדדים בהמלצתי לא הניבו הסדר פשרה, ולכן הגיע עתה הזמן להכרעה.

בכתב התביעה הועלו נגד הבנק טענות כי גרם להתמוטטות עסקם של התובעים ולסגירת חשבונם, להפרת עסקת "מזל וברכה" עם יהלומן הודי, לאובדן והחלפת יהלומים שהוחזקו כבטוחה בכספת הבנק, ולפגיעה כלכלית ואישית בתובעים. מתוך שלל הטענות, רק חלקן נמצאו מוצדקות והובילו לחיובו של הבנק בתשלום פיצויים בסך של 301,500 דולר, לפי ערכם בשנת 2005 בתוספת הפרשי הצמדה וריבית.

פרטי התביעה

1. התובעים הם יהלומנים, דור המשך לעוסקים בתחום היהלומים מזה כ-50 שנים, שעסקו ברכישה ומכירה של יהלומים (להלן: "**העסק**" או "**השותפות**"). במשך עשרות שנים ניהלו התובעים את ענייני השותפות בבנק אגוד בע"מ בחשבון חנ"י מס' 6313 בסניף הבורסה רמת-גן (להלן: "**הבנק**" ו "**החשבון**").

2. הנתבעים 2-7 עבדו בתפקידים בכירים בנק בשנים הרלוונטיות לתביעה. נתבעים 2-3 היו בחלק מן הזמנים הרלבנטיים מנהלים של סניף בורסת היהלומים שבו התנהל חשבונה של השותפות; נתבע 4 כיהן כסגן מנהל; נתבע 5 היה אחראי על משירת היהלומים ועל מערכי היהלומים מטעם הבנק; נתבע 6 הוסק כמערך יהלומים ונתבעת 7 היתה ראש מחלקת אשראים מיוחדים בסניף.

3. בכתב התביעה נטען, כי בעקבות התנהגותם ו/או החלטות שהתקבלו על-ידי הנתבעים במהלך שנות הפעילות בבנק ובעיקר לאחר הפסקת הפעילות בחשבון השותפות, נגרמו לתובעים נזקים בלתי הפיכים ולכן יש לתובעים עילה תביעה אישית נגדם. הנתבעים טענו כי התובעים ניסו לטפול עליהם האשמות-שווא, תוך הגשת תביעה אישית נגדם, למרות שהם יודעים היטב כי כל פעולותיהם נעשו במסגרת תפקידיהם כפקידי הבנק ולא חרגו מנהלי הבנק. כפי שיובהר בהמשך הדברים, לא היו מקום להגשת תביעה אישית נגד הנתבעים 2-7, גם אם החלטות שהתקבלו על ידם פגעו בתובעים בצורה ממשית.

4. התובעים טוענים כי הבנק ועובדיו פעלו להצרת פעילותם העסקית; כפו עליהם שלא לעבוד עם בנקים אחרים; הפסיקו את מימון הייצוא לתובעים והפחיתו חד-צדדית את מסגרת האשראי, בניגוד להתחייבויות קודמות; אילצו את התובעים להפקיד יהלומים ושיקים דחויים שלא לצורך בניגוד להסכם התאכ"ל; הפסיקו באופן חד-צדדי את הפעילות בחשבון

וגרמו לאי-כיבוד התחייבויות התובעים כלפי ספקים אחרים; סגרו את החשבון והעמידו את כל יתרת החוב בסך כ-2 מיליון דולר לפירעון מיידי; התנהלו בצורה בלתי-נאותה, אשר הובילה לסגירת השוק ההודי בפני התובעים; ניהלו מו"מ לפשרה עם התובעים ונושיהם בחוסר תום-לב; גזלו יהלומים ו/או התרשלו בשמירה עליהם; פגעו בתובעים וגרמו להם עוגמת-נפש במהלך שנות ההתנהלות העסקית עם הבנק.

5. שלל הטענות כמצוין לעיל, פורטו באריכות יתרה, שלא לומר מיותרת, בכתב-התביעה ונענו בכתב-הגנה ארוך ומפורט מטעם הנתבעים. הנתבעים הכחישו את כל טענותיהם של התובעים, תוך שהם מכתירים את התביעה **"תביעת סרק"** ומלינים כי היא נועדה להסוות את כישלונם העסקי של התובעים ואת קריסתם הכלכלית. מאחר שכתבי הטענות היו ארוכים מעבר לנדרש, הורה רשם בית המשפט לצדדים להגיש תקציר של טענותיהם, ואלה אכן הוגשו לתיק בית המשפט, אך לא מנעו מב"כ הצדדים להגיש סיכומים ארוכים הכתובים בצפיפות יתירה, וחזרו על התנהלות מכבידה זו גם לאחר שהתבקשו להגיש את סיכומיהם שנית, באופן שיאפשר את קריאתם. כדי להקל על מהלך הדיון, יחולק פסק-הדין לראשי-פרקים בהתאם לנושאים ולטענות שהעלו התובעים והנתבעים בכתבי הטענות. בטרם אדרש לטענות לגופן, אתייחס לטענת ההתיישנות שהעלו הנתבעים.

התיישנות התביעה

6. התובעים פורסים בתביעתם ובסיכומיהם יריעה רחבה של עובדות, שראשיתן בשנת 1996 וסופן בשנת 2010.

בכתב הגנתו וגם בסיכומיו טען הבנק, כי כל הטענות המתייחסות לתקופה שקדמה לשנת 1998 התיישנו, ולכן לא היה מקום להתייחס אליהן בתצהירי התובעים ובסיכומיהם.

בסיכומי התשובה אישרו התובעים כי הגישו בשנת 2010 הודעה לבית-המשפט, בה נאמר כי **"בשל רצונם של התובעים למנוע את בזבוז זמנו היקר של בית-המשפט... וכדי לקדם ולייעל את ההליך המשפטי, התובעים מוותרים על תביעה כספית לנזקים שנגרמו בתקופה שבין חודש אוקטובר 1997 לחודש אפריל 1998, ועל בירור טענת ההתיישנות"**. בנסיבות אלה, לא ברור מה טעם מצא ב"כ התובעים לשוב ולפרט בסיכומיו את השתלשלות העניינים שקדמה לחודש אפריל 1998, לאור הסכמתם של התובעים כי חלה עליהם התיישנות.

לפיכך, פסק הדין ייפתח בתיאור השתלשלות העניינים מאפריל 1998 ובעילות התביעה העומדות לזכות התובעים ממועד זה ואילך.

החשבון בבנק

7. בשנת 1998 ניהלו התובעים חשבון חנ"י בבנק איגוד וכן בבנקים נוספים (בנק המזרחי ובנק לאומי). עובדה אחרונה זו לא פורטה כדבעי בתצהירי העדות שהגישו התובעים, אך התבררה במהלך שמיעת הראיות.

8. בתחילת שנת 1999 מונה הנתבע 3 (להלן: "מר מוסרי") כמנהל הסניף בבנק איגוד והנתבע 4 מונה כסגנו וכמנהל מחלקת יהלומים (להלן: "מר קופר"). בחודש אפריל 1999 הוסכם בין התובעים לבין הבנק לפתוח "דף חדש" בהתנהלות העסקית, בכפוף לכך שהתובעים יחתמו על הסכם חדש לתנאי אשראי כלליים, יחתמו את נשותיהם כערבות לחשבון, ירשמו משכנתא לטובת הבנק על משרדם ויבטחו את היהלומים המופקדים בבנק בפוליסה מיוחדת.

התובעים הסכימו לתנאי הבנק, לטענתם מתוך הבנה כי הבנק יעמוד בהתחייבותו להקצות להם אשראי נוסף, והצדדים יוכלו לצאת לדרך חדשה (סעיף 41 לתצהיר יצחק עירוני).

סגירת החשבון – פרשת אשדיאם

9. יצחק עירוני העיד בסעיף 43 לתצהירו, כי בחודש ספטמבר 1999 הוזמנו לפתע התובעים לבנק, שם הודיע להם מר מוסרי כי הוא מפסיק את הפעילות וסוגר את החשבון לאלתר וכי "ההחלטה היא סופית ובלתי ניתנת לשינוי". כאשר התבקש מר מוסרי להסביר פשר ההחלטה טען בפני יצחק עירוני, כי התובעים מבצעים "ייצואים פיקטיביים", מחליפים "שיקים טובה" ואינם משלמים את חובם לבנק. יצחק העיד כי מוסרי חטף שיקים שהחזיק בידו, קרא לפקידה והורה לה להפקיד אותם בחשבון התובעים, וסירב באותו מעמד לשחרר היהלומים עודפים, אשר היו דרושים כדי למנוע את קריסתם הכלכלית של התובעים.

10. לדברי התובעים, החל מחודש מאי 1999 ועד מועד סגירת החשבון באופן סופי בחודש ספטמבר 1999, נעצרה פעילותם בחשבון בבת-אחת ולא ניתנה להם הזדמנות להוריד את החוב שנצבר בחשבון בהדרגתיות. כל ההתחייבויות שנטלו התובעים על עצמם באותה עת, לא כובדו על-ידי הבנק, תוך גרימת נזק בלתי-הפיך למוניטין שלהם ולעסקם (סעיפים 43-49 לתצהיר יצחק). דברים זהים נכתבו גם בתצהירו של טוביה עירוני.

11. הנתבעים הכחישו טענותיהם של התובעים בכל הנוגע לסגירת החשבון באופן מיידי, וטענו כי הסגירה נעשתה באופן הדרגתי, לאחר שהתברר כי הורע מצבם של התובעים והיה חשש ממשי כי לא יוכלו לעמוד בהתחייבויותיהם הכספיות. במהלך הליכי קדם המשפט והמענה לשאלונים, לא פירטו הנתבעים סיבות נוספות לסגירת החשבון; אך בתצהיר עדות ראשית

שהוגש בשנת 2010 טען מר מוסרי, כי התעורר חשד ממשי לביצוע עסקה פיקטיבית בנוגע לשיק בסך 332,750 דולר, שניתן על-ידי לקוח של התובעים בשם 'אשדיאם' ולאחר שהשיק לא כובד, לא היה מנוס אלא להורות על סגירת החשבון.

12. הוכח כי התובעים פנו לבנק וביקשו לקבל בחזרה את השיק, יום לפני מועד הפירעון. התובעים נימקו את בקשתם בכך שנפרעו מ'אשדיאם' בדרך אחרת. לטענת התובעים, מדובר בבקשה חריגה, שעוררה חשד ממשי בבנק באשר לאמיתות עסקאות שהתובעים מבצעים. התובעים זומנו לפגישה בסניף הבנק עם מר מוסרי ועם מר קופר, כדי לקבל את הסבריהם. במהלך הפגישה הוסבר לתובעים כי אם השיק לא יוצג לפירעון כמתבקש, יאלץ הבנק לעצור העברה בנקאית בסך 557,000 דולר שניתנה לתובעים בהסתמך על שיק זה. בחקירתו הנגדית הוסיף מר מוסרי, כי בפגישה שהתקיימה עם התובעים נמסר על-ידם כי השיק של 'אשדיאם' **"נפרע בדרך אחרת"**, למרות שבהסתמך על שיק זה הבנק נתן לתובעים אשראי של כרבע מיליון דולר, ובפועל נראה שהבנק הסתמך **"על משהו שלא היה שווה את המילה עליו"** (פרוטוקול מיום 31.5.2012, עמ' 28, ש' 17-13). דברים דומים נשמעו גם מפיו של מר קופר, שהעיד כי **"בתשובה לשאלתנו, יצא המרצע מן השק ונאמר לנו כי 'הסתדרנו בדרך אחרת'. השיק הזה היה שיק שהופקד לביטחון. אנחנו סמכנו על שיק זה, שילמנו או נתנו מימון ללקוח... פעמיים התבקשנו שלא להציג אותו וקיבלנו תשובה שזה היה משבר אמון, ש'הסתדרנו בדרך אחרת'"** (עמ' 84 ו-87 לפרוטוקול).

13. מוסרי וקופר העידו כי התנהלותם של התובעים בכל הנוגע לשיק, ערערה את אמינות התובעים באופן שלא איפשר הסתמכות על דיווחים ונתונים שניתנו על-ידם, ולכן התבקשו התובעים להציג תכנית מיידית להורדת החוב בחשבון ולאיפוסו תוך פרק-זמן סביר, תוך שנאמר להם באותו מעמד שאין כוונה לפגוע בהם **(סעיפים 63-75 לתצהיר מוסרי ; סעיפים 50-62 לתצהיר קופר,**

14. מר מוסרי נחקר בחקירה-נגדית לגבי ההתנהלות בנוגע לשיק של 'אשדיאם' ונשאל מדוע הדבר לא פורט בכתב-ההגנה של התובעים, אך טען כי אינו מכיר את האמור בכתב-ההגנה ולא קרא אותו. מוסרי אישר כי אכן בתחילת ספטמבר 1999 הודיע לתובעים כי הבנק רוצה לסיים את ההתקשרות העסקית עימם **(עמ' 33 לפרוטוקול, ש' 26)**, ויעץ לתובעים **"שילכו לבנקים אחרים ויקבלו אשראי חלופי"** **(עמ' 34 לפרוטוקול, ש' 25)**. מר מוסרי אף אישר כי לא ניתנה לתובעים התראה מוקדמת על הכוונה להפסיק את הפעילות בחשבונם העסקי, אך טען כי התובעים עבדו באותה עת גם עם בנקים אחרים, ולכן ייעץ להם לפנות לאותם בנקים ולקבל אשראי חלופי.

ב"כ התובעים טוען, כי מדפי החשבון של התובעים עולה בבירור כי את מרבית האשראי הבנקאי, לאורך כל התקופה הרלוונטית לתביעה, התובעים צרכו מבנקים אחרים, וניהול

החשבון בבנק איגוד נעשה כחלק מאסטרטגיה עסקית של התובעים. לטענתו, החשבון לא נסגר, הבנק המשיך להעמיד לתובעים אשראים חדשים ואף כיבד חיובים בסכומים ניכרים בחשבון, אך דרש לקבל תכנית להורדת החוב ואיפוס החשבון בפרק-זמן סביר.

15. אין חולק כי התובעים ביקשו לקבל לידם את השיק בסך 332,750 דולר, שנמשך על-ידי פירמת יהלומים בשם 'אשדיאם', אך השיק כובד בסופו של דבר ולא הוכח כי העסקה היתה פיקטיבית.

מדובר בהתנהלות בלתי-נאותה מצד התובעים והנתבעים כאחד. התובעים ביקשו לקבל לידם את השיק, למרות שידעו כי שימש כבטוחה לאשראי שניתן להם. הנתבעים מצידם הקשיחו את ליבם, הטילו דופי במהימנותם של התובעים וביקשו להסיק מסקנות מרחיקות-לכת מפרשה זו.

הפרשה סימנה את שיאה של ההתדרדרות במערכת-היחסים העסקית בין התובעים לבין הבנק, אולם נשאלת השאלה, האם התדרדרות זו הביאה לקריסת עסקם של התובעים, או שהיו סיבות לכך סיבות אחרות.

כדי להידרש לנושא זה, אתייחס תחילה לטענה שהעלו הנתבעים, כי התובעים ניהלו חשבונות גם בבנק 'המזרחי' ובבנק 'לאומי', שם ניתן להם אשראי בהיקפים נכבדים, אך למרות זאת הגישו התובעים תביעה נגד בנק 'המזרחי', שבה העלו טענות דומות מאוד לטענותיהם בתביעה נגד בנק איגוד.

התביעה נגד בנק המזרחי

16. במהלך שמיעת העדויות הוברר לראשונה, כי מר טוביה עירוני ורעייתו הגישו בשנת 2002 תביעה נגד בנק המזרחי ועובדים בכירים שלו (נ/1). בתביעה התבקש סעד הצהרתי בדבר ביטול משכון, הערת אזהרה ומשכנתא שנרשמו לטובת בנק המזרחי, להבטחת חובות השותפות של התובעים ועסקם. הנתבעים טוענים כי בתביעה נטענו טענות דומות כנגד בנק המזרחי, לרבות הטענה כי קריסת עסקם של התובעים נגרמה עקב התנהגות בנק המזרחי ועובדיו. ביום 10.2.10 ניתן פסק דין הדוחה את התביעה על ידי השופט אברהם יעקב מבית המשפט המחוזי מרכז (נ/7). לדברי הנתבעים, מדובר בטענות זהות, באופן המשמיט את הבסיס מטענות התובעים בהליך הנוכחי כלפי בנק איגוד ועובדיו.

17. יצחק עירוני נחקר בנוגע לתביעה שהגיש אחיו טוביה נגד בנק המזרחי, ואישר כי קיימת זהות בין הטענות שהועלו בשני ההליכים (עמ' 10 שו' 19-34). כאשר נשאל מדוע לא גילו התובעים כי הגישו תביעה דומה נגד בנק המזרחי, השיב "אם אני מגיש תביעה נגד איגוד אני צריך להזכיר את בנק המזרחי?" (עמ' 14 שו' 18). התובעים מוצאים בכך חיזוק לטענתם, כי במקביל לניהול החשבון בבנק איגוד, המשיכו התובעים לנהל חשבון בבנק המזרחי (וגם בבנק לאומי), כך שגם אם הופסקה פעילותם בחשבון נושא התביעה, לא היה בכך כדי לשתק את פעילותם העסקית של התובעים.

18. מעבר לקושי הגלום בעצם העובדה שהתובעים ניהלו הליך מקביל, שלא מצאו לנכון לספר עליו מיוזמתם, ניצבת העובדה כי בסופו של יום דחה בית המשפט את תביעתם נגד בנק המזרחי. בפסק הדין נקבע, כי הערת אזהרה ומשכנתא נרשמו כדין; כי בנק המזרחי היה רשאי למשכן יהלומים תמורת אשראי שניתן לשותפות, על אף שהרישיון שבו החזיק אינו מתיר לו במפורש למשכן יהלומים אלא רק להחזיקם ולשמור עליהם; כי הבנק מכר את היהלומים לאחר שדרישתו לתשלום חוב השותפות לא נענתה; וכי היהלומים נמכרו בהתאם לערכם במועד המכירה, לאחר שניתנו לתובעים מספר ארכות להציג קונה ליהלומים או לפדותם. מדובר בטענות דומות בחלקן לטענות שמעלים התובעים בתביעה הנוכחית, אך כפי שיובהר להלן, התוצאה הסופית אינה זהה בשני המקרים.

קריסת עסקם של התובעים - ניהול חשבון בבנקים אחרים

19. לטענת התובעים, סגירת החשבון ועצירת האשראי ב- 9.9.99 היו "אירוע טראומטי", מכיוון שיהלומן אינו יכול לפעול ללא חשבון חנ"י ובעת סגירת החשבון היה בנק איגוד הבנק הפעיל היחיד שעמד לרשותם. אכן, החשבון בבנק המזרחי נפתח בתאריך 13.2.00, כפי שנקבע בפסק דינו של כב' השופט יעקב – נ/7 (סעיף 3 לפסק הדין). מכאן שהיתה תקופה של כחמישה חודשים, שבה נשענו התובעים באופן בלעדי על החשבון בבנק איגוד ואין לקבל את טענתם הגורפת של התובעים, כי התובעים ניהלו במקביל ולאורך כל התקופה חשבונות בבנקים נוספים.

20. התובעים טוענים כי היקף האשראי שהתובעים צרכו בבנקים אחרים עמד על סכומים גבוהים מהאשראי שהם צרכו בבנק איגוד. כראיה לכך הביאו התובעים נתונים מהדו"ח הכספי של התובעים לשנת 97, בו נאמר כי משיכות היתר בכל הבנקים לסוף שנה זו עמדו על 3.2 מיליון דולר, בעוד שיתרת החוב בחשבון הבנק בסוף שנה זו עמדה על 1.7 מיליון דולר בלבד, כך שאין ספק כי קיבלו אשראי מבנקים נוספים (מוצג 3); גם בשנת 98 היתרות

בבנקים אחרים עלו על היתרה של החוב בבנק איגוד (מוצג 3). לגבי שנת 99 טוענים הנתבעים, כי מנתוני הדו"ח כספי עולה, כי משיכות היתר בבנקים אחרים עמדו על 2.7 מיליון דולר, בעוד שיתרת החוב בבנק איגוד עמדה ע"ס של כ- 898,000 דולר. כנ"ל בשנת 2000.

21. בסיכומי התשובה של התובעים אין כל התייחסות לנתונים הכספיים הללו. נאמר רק, כי לתובעים "לא היו בנקים אחרים", אלא בנק איגוד ובנק לאומי, והעובדה שבסוף שנת 99 היתה לשותפות יתרת חוב בבנק לאומי "אינה מעידה על פעילות שוטפת" (סעיף 13 לסיכומים).

22. מדובר בהתחמקות ברורה של התובעים מהתמודדות עם טענה כבדת משקל, המחייבת התייחסות. הנתונים הכספיים מעידים כי התובעים אכן קיבלו כספים וצברו יתרות חוב בבנקים אחרים, לצרכי השותפות. לפיכך, אין בידי לקבל את הטענה, כי סגירת החשבון גרמה לקריסת עסקם של התובעים. אמנם הפסקת אשראי ללא התראה מוקדמת, מהווה התנהלות בלתי נאותה (בלשון המעטה) מצד בנק, כמפורט בפסקי הדין שציטט ב"כ התובעים בסיכומיו (ת.א. (שלום ת"א) 37006/05 בנק מרכנתיל נ"י ישר קבלנים (20.11.06) [פורסם בנבו]; ת.א. (מחוזי ת"א) 1320/99 מחסני חשמל בע"מ (בפירוק) נ"י בנק המזרחי (3.5.09) [פורסם בנבו], פסק דיני בת.א. (מחוזי ת"א) 2043/05 שכטר נ"י בנק המזרחי (3.7.12) [ועוד] [פורסם בנבו]. ברם, לאור העובדה שהתובעים ניהלו חשבונות וקיבלו אשראי גם בבנקים אחרים, אין מנוס מהקביעה, כי לא הוכח שהתנהגות זו של הבנק גרמה לקריסת עסקם.

23. מעבר לאמור לעיל, הוכח כי החשבון לא "נסגר" בחודש 9/99 כטענת התובעים, אלא התובעים נדרשו להציג תכנית להפחת החוב ולאיפוס החשבון, תוך פרק זמן סביר. דפי החשבון מלמדים, כי הבנק המשיך להעמיד לתובעים אשראי ואף כיבד חיובים ושיקים בסכומים נכבדים. אמנם התובעים טוענים בסיכומי התשובה, כי מדובר במספר התחייבויות שהבנק בחר לכבד, אך בפועל נטל הבנק לידי את ניהול החשבון ולא אפשר להם חופש פעולה, אך אין בטענות אלה כדי לגרוע מן המסקנה, כי לא הוכח שנגרם לתובעים נזק בשל "סגירת" החשבון בבנק איגוד דווקא. בכך שונה המקרה מזה שנדון בפסק דיני בענין שכטר, שם הוכח חד-משמעית, כי התנהלות הבנק וסירובו לכבד שיקים של התובע - גרמו לקריסתו העסקית של הלקוח.

24. לבנק שמורה הזכות ואף החובה לנהל את עסקיו בזהירות ולא לסכן את עצמו. קבלת אשראי מהבנק אינה זכות מוקנית ללקוח, כפי שנקבע בע"א 323/80 אלתית בע"מ נ"י בנק לאומי לישראל בע"מ, פ"ד לד (2) 673:

"ללקוח אין כל חזקה על כספים הבנק, ואין לו כל זכות קנויה לקבל הלוואות עד סכום מסויים. לפיכך, כשהוא מתקשר עם הבנק, וזה נאות להלוות לו כספים עד גבול מסויים, ובלבד שיוכל בכל פעם שיתבקש ליתן הלוואה או אשראי ללקוח לשקול את עמדתו מחדש, לאור הנסיבות אותה שעה (מצבו הכלכלי של הלקוח, מטרות ההלוואה וסיכויי החזרתה) – אין בכך כל קיפוח של הלקוח או מתן יתרון בלתי-הוגן לבנק".

הבנק, ככל גורם מסחרי אחר, מחויב לנהוג בתום לב, בזהירות ובמקצועיות כלפי הלקוח. "שיקול הדעת של הבנק בדבר הפסקת אשראי, כפוף לחובת הבנק לנהוג בתום לב ובדרך מקובלת, לפי סעיף 39 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג – 1973" כפי שציננה כב' השופטת ד' קרת, בפ"ר (ת"א) 1460/98 בנק לאומי לישראל בע"מ נ' חב' מועדון ים כנרת (1989) [פורסם בנבו] (ראה גם הפניות לה"פ (חי) 1620/95 מעיינות הגליל המערבי סחר בע"מ, נ' בנק לאומי לישראל בע"מ, [פורסם בנבו] דינים מחוזי כו(9) 852; ת"א (ת"א) 803/88 אלקטרו בסיס בע"מ נ' הבנק הבילאומי לישראל, [פורסם בנבו] דינים מחוזי כו(7) 282).

במקרה דנן, אין עסקינן בהעמדת אשראי לפירעון מיידי, אלא בבקשה של הבנק לקבלת תכנית עסקית ולאירוס החשבון תוך פרק זמן. כשם שהבנק היה רשאי לסרב כליל לחדש את האשראי, כך הוא היה רשאי להתנות את הסכמתו להמשך הפעילות בתנאים, שאין חולק כי התובעים לא עמדו בהם.

פרשת היהלומן ההודי – הפרה של עסקת "מזל וברכה"

25. יצחק עירוני העיד, כי בחודש אוקטובר 99, לאחר שכנוע רב, הסכים היהלומן ההודי מר שאה, לסייע לתובעים ולקנות יהלומים שהיו מופקדים בבנק, כדי להקטין את חובם בחשבון. בתיאום עם מר מוסרי הגיע היהלומן ההודי לישראל ביום 17.10.99 ובחר את היהלומים לקניה, בנוכחות המעריך מטעם הבנק, מר קאופמן. למחרת נסגרה מעטפה (קאשט) שהכילה את היהלומים שנבחרו על ידי היהלומן, בנוכחות מר מוסרי ומר קאופמן, והופקדה בכספת הבנק. ביום 20.10.99 סוכמה העסקה בתקיעת כף בליווי אמירת "מזל וברכה", כמקובל בין שני יהלומנים, לאות כי העסקה מחייבת את שני הצדדים. לדברי עירוני, למחרת התקבל התשלום המוסכם בסך 365,000 דולר בבנק, והתובעים הכינו את מסמכי היצוא וביקשו לשחרר את הסחורה, אך מר מוסרי הודיע להם להפתעתם כי הוא משנה את דעתו, מבטל את ברכתו לעסקה ותובע לקבל 200,000 דולר נוספים, כתנאי לשחרור הסחורה (סעיפים 51-53 לתצהיר עירוני). בחקירתו הנגדית טען יצחק עירוני, כי הבנק שחרר להם את היהלומים 3 שבועות לאחר הפקדתם (עמ' 74 שו' 25 ואילך), וכי מעבר לתשלום שהעביר היהלומן ההודי, היה על התובעים "להפקיד סחורות או צ'קים דחויים" כחשלמה לסך של 450,000 דולר כפי שהוסכם עם הבנק (עמ' 72 שו' 7).

26. התובעים טוענים, כי בעשותו כן גרם להם הבנק להפר לראשונה בחייהם הבטחה של "מזל וברכה". היהלומן ההודי ששמע על כך, ביקש לפנות למשטרה ולמוסדות הבורסה, והתלונן מול יהלומנים רבים - דבר שגרם להם נזק עצום מול השוק ההודי ומול יהלומנים אחרים. התובעים אף נאלצו להפקיד בבנק בטוחות בשווי של 400,000 דולר נוספים, כדי להשלים את העסקה, למרות שמר קופר הודה בפניהם כי ההפקדה היתה מיותרת וכי בחשבון יש עודף בטוחות.

27. הנתבעים נחקרו על פרשת היהלומן ההודי באריכות רבה. מר מוסרי אישר את השתלשלות העניינים, עד למועד הפקדת היהלומים בכספת הבנק, אך טען כי היהלומן ההודי לא העביר את מלוא התמורה ולכן לא הושלמה העסקה. לדבריו, היהלומן ההודי היה אמור להעביר סך של 450,000 דולר, אך העביר בפועל סכום נמוך ב-85,000 דולר, ולאחר שהתובעים השלימו סכום זה בשיקים שלהם, נתן את הסכמתו לעסקה (עמ' 41 שו' 25). לאחר מכן אישר מר מוסרי, כי התובעים נדרשו להפקיד בטוחות נוספות בסך 100,000 דולר, וטען כי הבנק לא ביקש ליצור לעצמו עודף בטוחות, אלא להבטיח שעם ביצוע העסקה "מצב הבנק לא יורע" (עמ' 42 שו' 16). לדבריו המעריך מטעם הבנק הפנה את תשומת לבו שיש צורך בכך (עמ' 41 שו' 20-24).

28. לפי המנהג הקיים בבורסה הישראלית, כל הצעת קניה של יהלומים נעשית על ידי הצעה בכתב בצורת מעטפה חתומה (קאשט). משמעות המילה קאשט (CACHET) בשפה הצרפתית היא "חותם" ומלמדת על הסכמת הקונה לקנות יהלומים המצויים במעטפה מיוחדת ("בריקה"), שבה מצויים היהלומים שנבחרו על ידי הקונה. תקנון הבורסה קובע כי על הקונה לחתום את המעטפה (הבריקה) ולציין עליה את הצעתו בנוגע לתנאי הקניה ואת תאריך חתימת המעטפה (ת.א. מחוזי [ת"א 3177/00](#) **יהלומי ליאל בע"מ נ' בנק המזרחי המאוחד** (10.8.05) [פורסם בנבו] .

המעטפה המיוחדת שמוסר הקונה מחייבת אותו לשלם את המחיר המוצע על ידו. כאשר המוכר מאשר את תנאי העסקה והצדדים תוקעים כף בלוויית האמירה "מזל וברכה" - הדבר מהווה קיבול של הצעת הקונה והחווה משתכלל ביניהם.

29. בתום חקירות הצדדים הוברר כי הסיכום העקרוני היה שכנגד תשלום של 450,000 דולר ישחרר הבנק את היהלומים, אך היהלומן ההודי העביר סך של 365,000 דולר בלבד, והתובעים השלימו את יתרת הסכום של 85,000 דולר מכיסם. למרות זאת סירב הבנק לשחרר את היהלומים ודרש מהתובעים להפקיד בטוחות נוספות, לגרסת הבנק בשווי של 100,000 דולר, לאחר שהמעריך מטעם הבנק הפנה את תשומת הלב, שראוי לעבות את הבטחונות.

30. אינני מקבלת בשום אופן את טענת התובעים, כי דרישת הבנק מהתובעים לקבלת בטוחות נוספות בסך 100,000 דולר היתה "סבירה, מוצדקת ונכונה" בנסיבות הענין. מדובר בדרישה שנולדה יש-מאין, לאחר שסוכמו פרטי העסקה עם היהלומן ההודי ונאמרו המלים "מזל וברכה". שוק היהלומים מבוסס על אמון ועסקאות בו נחתמות בתקיעת כף. הציפייה כי הסכם שנכרת בדרך זו יבוצע, מעוגנת בפרקטיקה רבת-שנים, שהבנק מודע לה ואמור לסייע בקיומה. גם אם המעריך מטעם הבנק מצא לנכון להסב את תשומת לבו של מר מוסרי, כי ראוי לדרוש בטוחות נוספות, כטענתו, לא היתה כל הצדקה להעמיד דרישה זו כתנאי לקיום העסקה עם היהלומן ההודי, אשר קיבלה את ברכתם של נציגי הבנק וסוכמה בנוכחותם.

31. בהתאם להוראות [חוק המכר](#) התשכ"ח-1968, בהעדר הסכם אחר בין הצדדים, הבעלות על מיטלטלין עוברת רק בעת מסירתם הפיזית לידי הקונה ([סעיף 33](#) לחוק). כך מקובל גם בקרב היהלומים, ולטענת התובעים כל עוד נמסרו היהלומים לידי הקונה ההודי, חלה עליהם האחריות וגם הסיכון לאובדנם או לכל שינוי שנעשה בהם. כאשר הבנק דרש לאחר אמירת מזל וברכה כי התובעים יפקידו בטוחות נוספות, כתנאי למסירת היהלומים לקונה ההודי, אין פלא שהקונה בא בטרוניה כלפי התובעים ודרש כי היהלומים ימסרו לידיו. בסופו של דבר נמסרו היהלומים לידי הקונה כעבור שלושה שבועות, לאחר שהתובעים השלימו את התמורה החסרה בסך 85,000 דולר ואף הפקידו בידי הבנק בטוחות נוספות (לטענתם בשווי 400,000 דולר, לטענת הבנק בשווי 100,000 דולר). הכשלת העסקה ע"י העמדת תנאים חדשים, שחייבו את התובעים לגייס בטחונות נוספים, ושחרור היהלומים רק שלושה שבועות לאחר המועד המוסכם, מהווה הפרת חוזה, פשוטו כמשמעו.

לשאלת הנזקים שנגרמו לתובעים בשל התנהלות זו של הבנק אתייחס בהמשך הדברים.

אובדן יהלומים והחלפתם

32. במהלך שנת 2000 ניסו התובעים להגיע להסדרי פשרה שונים עם הבנק. במסגרת ניסיונות אלה מסרו חלק מהיהלומים שהוחזקו בידי הבנק ליהלומן מר יעקב פרי היושב בבלגיה, לאחר שהיהלומים נבחרו על ידי מעריך הבנק מר קאופמן בנוכחות מר טוביה עירוני. התובעים טוענים כי הבנק עשה ככל יכולתו כדי לסכל את האפשרות למכירת היהלומים. לאור העובדה שמר פרי העיד כי לא הקדיש את כל מרצו למכירת היהלומים והיה עסוק בטיפול בענייניו הפרטיים, ולאור העובדה שהיהלומים הוחזרו בסופו של דבר לבנק, לא מצאתי כי יש מקום לדון בטענה זו.

33. לאחר שהיהלומים הוחזרו לישראל, הם זוהו, נספרו ונשקלו על ידי מעריך הבנק מר אידלסברג, שאישר כי מדובר באותם יהלומים שנשלחו לבלגיה. בהתאם לנוהל המקובל

בבנק בוצעה הערכה של היהלומים. לדברי התובעים, מעריך מוסכם מר ברבי העריך בעבר את היהלומים בסכום של 711,000 דולר (מוצג 35) אך בהתאם לנהלי הבנק הפחית המעריך מטעם הבנק מר אידלסברג ורשם לפי שיטת רישום הבנק בטופס ההערכה 70% מהערכתו, קרי 590,078 דולר. ב"כ התובעים חקר באריכות את מעריכי הבנק לגבי הפחתת שווים של יהלומים בהערכות המבוצעות על ידם, בניסיון להראות כי שווים של היהלומים היה גבוה מהסכום שבו הוערכו טרם הפקדתם, ומדובר היה בעודף בטוחות, לאחר שכבר הופקדו בבנק יהלומים בשווי מספיק. בסיכומו של יום הוברר, כי מדובר בנוהל מקובל לגבי כלל הסוחרים בבורסה, לצורך קבלת אשראי והלוואות בנקאיות, ומדובר בניסיון מאוחר להתכחש לנוהל שהתובעים הסכימו לו באותה עת, ואשר רק מכוחו הסכים הבנק לקבל את היהלומים כבטוחות.

34. מר עירוני העיד כי לאחר לחצים של התובעים, הסכים לבסוף מר מוסרי לפנות למספר מתווכים מנוסים, כדי לנסות למכור את היהלומים במחירי השוק ובצורה הוגנת. בחודש יולי 2001 או בסמוך לכך הוזמנו התובעים לפגישה במשרדי ההנהלה הראשית של הבנק עם הנתבעים 3, 4 ו-7 ומר לופטין יצחק – יהלומן וחבר הבורסה. בפגישה זו נאמר לתובעים כי מר לופטין הציע לרכוש את היהלומים בסך של 740,000 דולר, ובתמורה לכך דרש לקבל לידיו את כל הבטוחות של התובעים, אשר הוחזקו בידי הבנק וכללו משרד בבורסת היהלומים, יהלומי גלם ויהלומים מלוטשים.

35. לדברי מר עירוני, התובעים סברו כי מדובר בהצעה "מעליבה" ו"מזימה" שמשמעותה הפסד של כספים רבים לתובעים, ולכן דחו את ההצעה. בשלב זה הוברר להם כי מר מוסרי ועובדים אחרים של הבנק הראו את היהלומים שהיו מוחזקים בכספת למר לופטין, ללא נוכחותם וללא ידיעתם; כי הקאשטים נפתחו בהעדרם ונעשו בהם מעשים המנוגדים לדין ולנוהג המקובל בבורסה; כי תופעה זו חזרה על עצמה והנתבעים או מי מטעמם מעלו באמון התובעים, פעלו שלא כדין ואף ביצעו עבירות פליליות חמורות, בין היתר בכך שפרצו לכספת שלא כדין, שלחו יד ביהלומי הנתבעים והציעו בעצמם ו/או על ידי אחרים את היהלומים לאנשים שונים (סעיפים 78 – 103 לתצהיר יצחק עירוני). לטענת התובעים, כלל ידוע המעוגן בנוהג המקובל בין הסוחרים בבורסה לבין הבנקים הוא כי חל איסור מוחלט לפתוח קאשט שלא בנוכחות מי שחתום עליו ו/או הסכמת החתום עליו, בין אם מדובר בבעל הסחורה או בקונה פוטנציאלי.

36. בתצהיר ובסיכומי התובעים נטען בנוסף, כי הבנק עשה שימוש ביהלומים המופקדים בניגוד לצו הפיקוח על היהלומים ובניגוד לרישיון שניתן לו מטעם המפקח על היהלומים. לדברי התובעים, הבנק אינו רשאי למכור יהלומים אלא להחזיקם כבטוחה בלבד.

37. מדובר בטענה שהועלתה על ידי התובעים גם בתביעה שהגישו נגד בנק המזרחי (נ/19) ונדחתה על ידי כב' השופט אברהם בפסק דינו (נ/7), ואני מצטרפת בהסכמה לדבריו:

"על משכון שהופקד חלות הוראות חוק המשכון, בהן גם ההוראות הנוגעות לדרכי מימוש. ברור כי מכירת יהלומים אינה דבר שנעשה במהלך עסקיו הרגילים של הבנק, אלא נעשה על מנת לממש את זכותו כנושה מובטח להיפרע מן המשכון שבידו. פרשנות לפיה הבנק רשאי למשכן יהלומים אך אינו רשאי לממש אותם תרוקן את חוק המשכון מתוכנו ואני סבור שאין לקבלה" (סעיף 31 לפסק הדין).

מעבר לדברים האמורים לעיל, הרי הוסכם בין התובעים לבין הבנק, כי היהלומים שמושכנו ימכרו כדי לשלם את החוב שנצבר בחשבון השותפות. בנסיבות אלה מה לתובעים כי ילינו על כך שהבנק פעל לכאורה בניגוד לצו הפיקוח והרישיון שניתן לו, ומדוע "שכחו" לציין כי הסכימו לכך מפורשות.

38. בהתייחס לטענות כי הכספת נפתחה, הקאשטים הוצאו ממנה והיהלומים הוצגו לגורמים שלישיים בבנק וגם מחוץ לבנק – ללא ידיעתם של התובעים ללא הסכמתם ותוך סיכון ערכם ושוויים – אכן הוכח כי הבנק פעל בדרך זו ואף סבר ועודנו סבור כי מדובר בהתנהלות תקינה וראויה. לאחר שנודע לתובעים כל האמור לעיל, הם פנו בבקשה בהולה לבית המשפט. בהמלצת כב' השופט זפט הגיעו הצדדים להסכמה, כי התובעים יהיו רשאים לראות ולבדוק את היהלומים, לאחר מכן יוערכו היהלומים על ידי שני שמאים מטעם הבורסה ויקבעו התנאים למימושם. על פי המתווה שהציע בית המשפט, היהלומים נבדקו ביום 19.3.02 בנוכחות מר טוביה עירוני ונציגי הבנק. באותה פגישה התבקשו הנתבעים להמציא את כל הפרוטוקולים, הרישומים והתיעוד של הוצאת היהלומים והצגתם לצדדים שלישיים וכן לפרט מתי ולמי הראו אותם, אך נציגי הבנק סרבו לעשות כן.

39. לטענת התובעים, כבר בתחילת הבדיקה שנערכה ביום 19.3.02 התגלו שינויים מהותיים במשקל החבילות, נמצאו חוסרים ואי התאמות ובכל החבילות נמצאו הפרשי משקל שנעו בין 2 ל-12 נקודות. כך, למשל, בבריפקה אחת נמצאו 54 יהלומים במקום 55, בבריפקה אחרת נמצאו 138 יהלומים במקום 137, בבריפקות נוספות התגלו שינויים בהרכבי היהלומים, שינוי צבע, סוג או איכות וכן התגלה בחבילות שוני רב בסוג המיון ובאיכות היהלומים. פרוטוקול הבנק מיום 19.3.02 (מוצג כ"ה) מפרט את ממצאי הבדיקה שנערכה באותו יום ומעלה כי אכן היהלומים שנמצאו בחבילות באותה בדיקה היו שונים במשקלם, בטבעם, בצבעם, במיונם, באיכותם ובגודלם מהיהלומים שהופקדו על ידי התובעים בבנק. שני המעריכים מטעם הבורסה, מר פרוכטר ומר פוזיילוב אשר נבחרו על ידי הבנק כדי לבצע את הליך הבדיקה, העריכו את היהלומים בסכום של כ-500,000 דולר בממוצע, ולטענת התובעים מדובר בהערכה שהיא כשליש מערכם של היהלומים המקוריים שהופקדו בבנק, ואשר היו אמורים להימכר בהתאם למוסכם. כדי להמחיש את ההפרש בשווי היהלומים

מפנים התובעים לרישום שנעשה על ידי מעריך הבנק מר אידלסברג לאחר שהיהלומים חזרו מבליה ביום 22.4.01 (נספח כ"ח), שם נרשם הרכב היהלומים והקודים המתארים כל חבילה.

40. במהלך הדיון נחקר מר אידלסברג אודות הרישומים שביצע על גבי טופס הבדיקה של היהלומים שהוחזרו מבליה (נספח כ"ח), אך לדברי ב"כ התובעים "התחכם" וניסה להמעיט מהרישומים שביצע. במענה לשאלות בית המשפט השיב מר אידלסברג כי כאשר ראה צבע ציין את הצבע, כאשר לא רשם דבר פירושו שלא ראה צבע או שלא היה מה לציין, ולמעשה בכל מקום שמצא נתון הראוי לציין עשה כן, ורק לאחר מכן הוחזרו החבילות לכספת הבנק (עמ' 111 לפרוטוקול).

41. ב"כ הנתבעים טוען בסיכומיו כי מדובר ב"שינויים מינוריים" של מספר נקודות בלבד, שהינם זניחים ושוליים ביותר, וכידוע לכל יהלומן השינויים נובעים בין היתר משקילת היהלומים במשקלים שונים, שמן הסתם אינם מכוילים ביניהם (סעיף 289 לסיכומים). עוד טוען ב"כ הנתבעים כי הראיה לכך שלא ניתן לייחס להבדלי משקל זניחים אלה (בין 2 ל 12 נקודות) כל משמעות, לא כל שכן להרחיק לכת ולהסיק מהם שינוי ביהלומים, היא העובדה שהפרשי משקל כאלה נמצאו גם בעבר כדבר שבשגרה מבלי שהתובעים העלו כל טענה בענין זה (למשל מוצג ב'38 לעומת מוצג 46 ועוד). באשר לטענה כי בחלק מהבריפקות חלו שינויים בהרכב היהלומים, נטען כי בשתי בריפקות בלבד חל שינוי, אך התובעים לא הביאו ראיה לכך שמעריכי היהלומים של הבנק ספרו את היהלומים שבבריפקות, והדבר אף אינו מצוין בטופס הפקדת היהלומים. ב"כ הנתבעים הפנה לדבריו של מר יצחק עירוני וטען כי הוא חזר בו מטענה זו והודה כי "אין ספירה" וכי למספר היהלומים יש "משמעות שולית" (עמ' 300-302 לפרוטוקול). באשר לטענה כי בחלק מהבריפקות חל שינוי בצבעם של היהלומים ובשלושים אחוז מהם נמצאו אבנים חומות, טוען ב"כ הנתבעים כי התובעים לא הביאו בדל ראיה לגבי הרכב וצבע היהלומים שהופקדו בבנק, ומר אידלסברג לא נשאל בחקירתו הנגדית בנושא זה.

42. ניסיונו של הבנק להתחמק מאחריותו לכך שנמצאו שינויים במספר היהלומים ובמשקלם, בעקבות האופן המזלזל שנהג הבנק בבריפקות של התובעים - בכך שהוציא אותם מהכספת ללא ידיעתו ומסר אותם, במישרין או בעקיפין, לחזקתם של אחרים - ראוי לכל גינוי. במהלך שמיעת העדויות הוברר כי היהלומים "טיילו" הלך ושוב ברחבי הבורסה ומחוצה לה, לאחר שנמסרו לעובדי הבנק ולאנשים לא ידועים אחרים, כחלק מהניסיון למכור ולהיפרע משוויים. מר אידלסברג שטען כי חלק מהיהלומים הוצגו על ידו, אישר כי לא ערך פרוטוקול כאשר הציג את היהלומים לאחרים, והעיד כי הצגת היהלומים והמשא ומתן עם קונים פוטנציאליים נעשו בעל פה, וכי אין הוא חייב לערוך פרוטוקולים (עמ' 101-100).

כאשר נשאל על ידי בית המשפט אם לצרכי הבנק, למצער, לא חייבים לערוך שקילה בהוצאת היהלומים ובהחזרתם השיב "אין מסמכים כאלה", ובהמשך טען:

**"זה מסרב את העבודה, לעשות טופס הפקדה בשלושה העתקים...
לשאלת בית- המשפט איך אתה מתמודד עם הטענה שהיהלומים לא הוחזרו,
אני משיב שהקרטים זהים, יש משקל ששקלו את זה. אבל אין לנו אישור"
(עמ' 127 ש' 3).**

פרוטוקול בדיקת היהלומים מיום 19.3.02 (נספח כ"ה) שנערך על ידי מעריכים מטעם הבנק, תומך בטענות התובעים. בפרוט' נאמר, בין היתר:

**"בעת שקילת הסחורה נמצאו הפרשם בין 12-2 נקודות לעומת הכתוב
בבריפקות. בחבילה אחרת שמשקלה 110.15 נמצאו 54 אבנים במקום
55. בחבילה אחרת שמשקלה 415.36 גרט נמצאו 138 אבנים במקום 137
והבדל של 12 נקודות. מר טוביה עירוני טעון שחלק מהחבילות ישנה
בעיית צבע... טענות אלה טענותיו של מר עירוני בלבד..."**

חזקה על מעריכי הבנק שלא היו מציינים עובדות אלה, אם הן "שוליות" או "זניחות וחסרות משמעות" כטענת הנתבעים.

43. למרות שנמצאו הפרשים והבדלים בהרכב היהלומים והם אף פורטו בפרוטוקול הבדיקה, מפנה ב"כ הנתבעים לדברי מר אידלסברג שהעיד בסעיף 91 לתצהירו ולדברי מר בכר שהעיד בסעיף 175 לתצהירו, כי לא ניתן לצדדי ג' מידע מראש לגבי היהלומים שהוצגו בפניהם. רק לאחר סיום בדיקת היהלומים בבריפקה אחת הוצגו יהלומים בבריפקה נוספת, ולאורך כל הבדיקות היה נוכח נציג מורשה של הבנק, שלא עזב את הסחורה ללא משמורת. לדברי ב"כ הנתבעים, כל אלה שומטים את הקרקע תחת טענת החלפת היהלומים.

44. אין בידי לקבל טענות קלושות אלה, שנועדו להצדיק את הנוהל התמוה שהנהיגו נציגי הבנק בנוגע למכירת יהלומי התובעים. הבדיקה שנערכה ביום 19.3.02 מלמדת, כי מדובר בנוהל לקוי וברשלנות רבתי. עובדה שנמצאו הבדלים וחוסרים בבריפקות שהיו אמורות להישמר באותו מצב בדיוק כפי שנמסרו בנאמנות למשמורת הבנק, לצורך מכירתם. יצוין כי היהלומים עצמם נמכרו במסגרת ההליכים שהתקיימו בפני כב' השופט זפט, כך שבמועד שמיעת ההוכחות לא ניתן היה לבדוק אותם שנית, וכל שנותר הוא להסתמך על הרישומים שנעשו בעת מסירתם לבנק, ולאחר מכן בעת שנערכה הבדיקה המוסכמת 19.3.02.

בכל הנוגע לשאלת הנזק שנגרם לתובעים בעקבות הטיפול הבלתי נאות ביהלומים מצד הנתבעים, אדון בפרק פירוט הנזקים. בשלב זה אסתפק באמירה, כי אין ספק שהנתבע הפר את חובתו כשומר שכר, גם אם השמירה טפלה למטרה העיקרית שלשמה הופקדו היהלומים במשמורתו (לצרכי בטוחה), וזאת לצד הפרת חובת האמון וחובת הזהירות החלה על הבנק כלפי התובעים – לקוחותיו.

45. בטרם אסיים את הדיון בפרק הדן בהחלפת היהלומים ו/או בנזקים שנגרמו לתובעים בשל כך, מצאתי לנכון להתייחס לטענה כי מעריכי הבנק וביניהם מר אידלסברג הודו, כי במקביל לעבודתם כמעריכים בבנק סחרו באותה עת ביהלומים. הנתבע 2 מר אושמן הסביר כי ההרשאה לעשות כן נועדה על מנת שיהיו מעורים "במה שקורה בשוק" (עמ' 63 ש' 12). מעבר לאמירה זו ראוי לציין כי מר אושמן טען שכך הבנק יכול לגייס כמעריכים את היהלומנים הוותיקים, הבקאים היטב בנוהלי השוק ובהליך הראוי להערכתם של יהלומים לצרכי מסחר. דברי הסבר אלה מקובלים עלי, ולא מצאתי כי יש מקום לטענת התובעים בכל הנוגע לעיסוקם של מעריכי הבנק.

נזקי התובעים

בסיכומיהם טענו התובעים כי הם זכאים לפיצויים בסך של כ- 9 מיליון דולר, ולחילופין בסך של כ- 7 מיליון דולר, אך מטעמי אגרה העמידו את תביעתם ע"ס 13,120,000 ₪.

כפי שיובהר להלן, מרבית הנזקים לא הוכחו ובחלק מהמקרים אף נטענו בעלמא, ללא תשתית ראייתית מספקת, אך אין ספק כי לתובעים נגרמו נזקים ממשיים וכואבים כתוצאה מהתנהלותם של הנתבעים.

להלן אסקור את ראשי הנזק, אחד לאחד. הסכומים יפורטו בדולרים, כפי שבחרו הצדדים לעשות בסיכומיהם.

א. מכירת היהלומים המופקדים - נזק בסכום של \$ 1,471,941

46. התובעים טוענים כי שווי היהלומים שהופקדו בבנק בסוף 1999 תחילת 2000 והוחזקו "חלקם בכפיה ובמעשי גזל" עמד על 1,471,941 דולר (סעיף 155 לתצהיר יצחק עירוני). לטענתם, הנתבעים גרמו במעשיהם ובמחדליהם לשינויים או להחלפת היהלומים המקוריים שהופקדו בבנק, עד כדי כך שהם נמכרו "בסכום מגוחך" של 341,500 דולר. לפיכך דורשים הנתבעים את מלוא שוויים הנתען של היהלומים המקוריים, בהפחתת הסכום שהתקבל ממימושם (341,500 דולר) ובסה"כ 1,130,441 דולר. לחלופין, טוענים התובעים, כי לאחר קיזוז החוב שנצבר בחשבון השותפות יש להעמיד את הנזק בפרק זה על סך 485,223 דולר.

47. ב"כ הנתבעים טוען כי הוכחת רכיב נזק זה מושתתת על אסופת מסמכי רכישות יהלומים (נספח מ"ו לתצהיר התובעים), כאשר לא ניתן לשייך אף לא אחד מהמסמכים לבריפקות שנותרו בבנק, כפי שאישר טוביה עירוני בחקירתו הנגדית (עמ' 309 ש' 4-6). עוד טוען ב"כ הנתבעים, כי העובדה שמדובר במסמכים משנת 1998 ו-1999 שוללת כשלעצמה את טענת התובעים שמדובר ביהלומים שנותרו בבנק, בהיות המסמכים מאוחרים למועד היווצרות עודף היהלומים בבנק באוקטובר 97 או למועד סגירת החשבון בבנק בתחילת ספטמבר 1999. לבסוף טוען ב"כ הנתבעים, כי השווי הנטען נסתר על ידי מסמכים שנחתמו בשעתו בידי התובעים, אשר מהווים הודאת בעל דין לעניין שוויים של היהלומים. כך, למשל, טרם משלוח היהלומים לבלגיה ביוני 2000 הוערכו יהלומי התובעים על ידי מעריך בלתי תלוי, מר ברבי, בשווי ריאלי של כ-710,000 דולר בלבד (מוצג 35); ועם החזרת היהלומים מבלגיה באפריל 2001 הוערכו היהלומים בשווי ריאלי של כ-590,000 דולר בלבד (מוצג 46).

48. ב"כ התובעים אשר היה ער לעובדה, שהערכת שווי היהלומים בתביעה סותרת את שוויים על פי ההערכות הנ"ל, טוען כי המסמכים החתומים בידי התובעים הינם טפסי הפקדה בלבד, והתובעים התלוננו כבר בשעתו בפני מר אידלסברג על ההערכה הנמוכה שניתנה ליהלומים (עמ' 292 ש' 17-22). לדבריו, מר ברבי פעל כנציג הקונה ההודי ולא כמעריך בלתי תלוי, ותרשומות הבנק שנערכו בדיעבד היו תרשומות מגמתיות, שהתובעים לא חתמו עליהן ולא אישרו את עריכתן. התובעים צרפו כראיות מטעמם בין היתר מסמכי סינדיקט היהלומים, להוכחת טענתם כי לא היתה ירידה במחיר בשוק של היהלומים, ולדבריהם במשך כל הזמן מחירים של היהלומים היה בעליה, כפי שהעיד יצחק עירוני בתצהירו.

49. ניסיונם של התובעים להוכיח כי שוק היהלומים התאפיין בעליית מחירים לא צלח. התובעים עצמם אישרו כי שוק היהלומים מתאפיין בתנודתיות. בחקירתו הנגדית אישר יצחק עירוני, במענה לשאלות בית המשפט, כי מאז נפילת מגדלי התאומים בחודש ספט' 2001 "שוק היהלומים נפל באופן דרסטי... ולא חזר להיות מה שהוא היה לפני עד היום". במקרה דנן, בעת שנעשו ניסיונות לממש את היהלומים הם הוערכו על ידי מעריכי הבנק, והערכות אלה היו מקובלות גם על התובעים עצמם. טענתם של התובעים כי חתימתם על טפסי הערכה והפקדה נעשתה רק כראיה לנוכחותם בהליך ההערכה, ולא מעבר לכך, וכי שווי היהלומים בפועל במועדים הרלבנטיים בעת שבוצעו אותן הערכות היה גבוה יותר, אינה נתמכת בראיה או עדות אחרת. מדובר בניסיון מאוחר להתכחש לדברים שהוסכמו קודם לכן, ואין ליתן לו יד.

50. מסיבות השמורות עמם נמנעו התובעים מלזמן כעדי תביעה מטעמם יהלומנים, אשר היו יכולים להעיד מידיעה אישית מה היה שווי היהלומים במועדים הרלבנטיים, בהסתמך על רכישות דומות, שללא ספק בוצעו על ידי יהלומנים אחרים בתקופות הרלבנטיות. התובעים נמנעו אף מלהביא חוות דעת של מומחה בסוגיה מרכזית זו והסתפקו בטענה, כי היה על הנתבעים להביא חוות דעת מטעמם. העובדה שהתובעים עצמם העידו כי השוק התאפיין

בתנודתיות ובשנת 2001, לאחר נפילת מגדלי התאומים, חלה ירידה דרסטית בשווי היהלומים שהשוק לא התאושש ממנה עד היום, מלמדת כי אין יסוד לטענתם כי הם זכאים לפיצוי בשווי הנטען בסך של כ- 1.5 מיליון דולר. לפיכך נקודת המוצא תהיה הערכת השווי של היהלומים, שנעשתה בטפסי ההפקדה בבנק.

51. ב"כ התובעים טוען כי מעיון בהערכת המעריכים שנרשמה בטופס הפקדה, כדוגמת נספח כ"א עולה כי ממוצע המחירים הרשום, לאחר הפחתות עמד על 257 דולר המגלם הערכה של 514 דולר לקרט. מכך מבקש ב"כ התובעים להסיק כי יהלומי התובעים היו סחירים, באיכות גבוהה ורחוקים מלהיות זולים. ב"כ התובעים מצביע על כך שהנתבעים התבקשו להציג את הקודים המשמשים את מעריכי הבנק לצורך עבודתם, בהיותם כלי ראייתי ראשון במעלה, היכול לסייע בתיאור היהלומים וקביעת ערכם בשוק. אולם, למרות שהנתבעים התבקשו שוב ושוב במסגרת ההליכים המקדמיים לחשוף את רשימת הקודים ואת הפיענוח שלהם, הם סירבו לעשות כן.

52. הנתבעים אינם חולקים על חשיבותם של הקודים, במיוחד לאור דבריו של מר אידלסברג בתצהיר מענה לשאלון ובחקירה הנגדית, כי הקודים נועדו לאפשר למעריכים לאפיין ולסמן את סוגי הסחורות לפי גודל, סוג הסחורה, צבע וניקיון (תשובה לשאלה 13 בשאלון ת/ב' ועמ' 104 ש' 18 לפרוט'). אין פסול בניסיון לדלות נתונים מפי עדי ההגנה, אולם הנתבעים לא שיתפו פעולה וסירבו להציג את הקודים לעיונם של התובעים. בבואי לקבוע מהו הנזק שנגרם לתובעים ביהלומים המופקדים- אין בפני את נתונים המאפשרים לעשות זאת. טענתו הגורפת של ב"כ התובעים בסיכומיו (סעיף 162) כי לאור הנסיבות ניתן לקבוע כי המחירים היו יציבים ויש לקבל את טענות התובעים בדבר שווי היהלומים ולפסוק להם את מלוא ערכם בסך 1,471,941 דולר, כבר נדחתה לעיל. גם בסיכומי התשובה לא הוצעה דרך חישוב אלטרנטיבית, ולכן לא נותר אלא להסתמך על רישומי הבנק ועל הנתונים המפורטים בסיכומי בא-כוחו (סעיף 304 ואילך).

53. לעניין שווי היהלומים - טרם משלוח היהלומים לבלגיה בחודש יולי 2000 הוערכו כלל יהלומי התובעים שהופקדו בבנק, על ידי המעריך ברבי, שאינו עובד הבנק, בסך של כ- 710,000 דולר (מוצג 35). עם החזרתם מבלגיה באפריל 2001 הוערכו היהלומים בשווי של כ- 590,000 דולר (מוצג 46). היהלומים נמכרו על ידי הבנק בסך של 341,500 דולר. מדובר איפוא בנזק של **248,500 דולר** (\$ 341,500 - \$ 590,000). לא שמעתי מפי עובדי הבנק או המעריכים שזומנו כעדי הגנה, הסבר מניח את הדעת לפער בין סכום ההערכה באפריל 2001 לבין הסכום שבו נמכרו היהלומים בסופו של דבר. נראה, סכום המכירה מגלם את הרכיב של היהלומים שחסרו או הוחלפו בעת שהוצגו בפני קונים פוטנציאליים על ידי הבנק או מי מטעמו, ואת העובדה שהבנק לא השכיל למכור את היהלומים במחיר המייצג נכונה את שוויים. בזוכרנו כי עובדי הבנק ניהלו את הליך המכירה ולתובעים לא ניתנה דריסת רגל או אפילו מידע על ההצעות שהתקבלו בבנק, אין ספק כי האחריות לנזק חלה על הבנק ועובדיו.

ב. אי שחרור עודף יהלומים – אובדן רווח בסך של \$ 519,696

54. לטענת התובעים, הנתבעים הפרו את הסכם התאכ"ל וסרבו לשחרר את עודף היהלומים שהחזיקו בידם בכפיה מחודש אוקט' 97 ועד לחודש מאי 02 – מועד מכירת היהלומים על פי ההסדר בפני כב' השופט זפט. לדברי התובעים שווי עודף היהלומים שהבנק סירב לשחרר עמד בממוצע על 758,447 דולר לפי הערכת מעריכי הבנק. בפועל מאחר שמעריכי הבנק נהגו להעריך את היהלומים בהפחתה ראשונה של 20, 30 אחוז ממחירם בשוק, השווי הריאלי של היהלומים שלא שוחררו עמד על סך 948,059 דולר. לו היו היהלומים משוחררים היו התובעים יכולים לסחור בהם ומלבד הפקת הרווח היו בידיהם היום יהלומים בשווי כאמור לעיל לפי הערכת הבנק (סעיפים 166-177 לתצהירי התובעים).

55. אין חולק כי מדובר ביהלומים שהופקדו בהסכמת התובעים בידי הבנק כביטחון לאשראי או להלוואות שניתנו לתובעים. אולם לדברי התובעים, הבנק פעל בשיטת הקמת תקרות מלאכותיות, ולאחר מכן הורדה של התקרה המלאכותית של שווי הביטחונות הנדרש מול חובות נטענים בכל זמן נתון, וגם כאשר מצב הביטחונות היה בעודף לעומת חובות התובעים, סירב הבנק לשחרר את עודף הבטחונות. כחיזוק לטענה זו מציינים התובעים כי יהלומי השותפות הופקדו בכל חבילה בנפרד ומעריכי הבנק העריכו כל חבילה לחוד. לפיכך אפשר היה בנקל לחשב את עודף הביטחונות לפי הסכם התאכ"ל וניתן היה לשחרר חבילה או חבילות שהיו עודף בטחונות, מה גם שנציגי הבנק מר קופר ומר אושמן אישרו כי בהסכם התאכ"ל שנחתם עם התובעים נקבע כי עודף יהלומים צריך להיות משוחרר לידיהם.

56. ב"כ הנתבעים טוען כי התובעים ביקשו להסתמך על אישור מנהל החשבונות מטעמם (נספח ס"ה) לגבי העודף הנטען של יהלומים, אך כאשר מר יצחק עירוני נחקר ברכיב זה כשל בתשובותיו, וגם כאשר הופנתה תשומת לבו של העד על ידי בית המשפט כי התחשיב אינו מסתדר עם הדיווחים של רואה-החשבון והוא תחשיב תיאורטי בלבד, לא עלה בידו להוסיף דבר, מעבר לאמירה כי לדעתו החישוב נכון. בנסיבות אלה טוען ב"כ הנתבעים, בצדק, כי בנוסף לעובדה שנציגי הבנק כלל לא נחקרו בנושא זה ולא התבקשו להסביר אם אכן היה חשבון השותפות במצב של עודף בטחונות, הרי הדרישה כולה לפיצוי בעילה זו היא בגדר משאלת לב שלא הוכחה.

57. ניתן היה לצפות כי בסיכומי התשובה ימצא מענה לטענה זו אך ב"כ התובעים לא התייחס כלל לענין זה בסיכומי תשובתו ולכן אין לי אלא לקבוע שהנזק לא הוכח.

ג. פגיעה במוניטין – נזק בסך של 1,000,000 דולר

58. כתוצאה ממעשי הנתבעים טוענים התובעים כי איבדו את עסקם ואת המוניטין שנבנה במשך שנים רבות. התובעים הושעו מחברותם בבורסה, הם אינם יכולים לפעול כבעבר בענף היהלומים ובגילם המתקדם אין ולא היתה להם כל יכולת להשתלב במעגל העבודה או בעסקים אחרים. בגין אבדן המוניטין דורשים התובעים פיצוי בסך של 1,000,000 דולר.

59. ב"כ הנתבעים טוען כי מלבד הפרחת סיסמאות לא פירטו התובעים כיצד חושב הפיצוי המבוקש עבור אובדן המוניטין בסך 1,000,000 דולר, וכל שטרחו להביא לביסוס המוניטין ושיעורו הנם חשבונות של 5 ספקים, חלקם במועדים מאוחרים למועד הנטען שבו סגר הבנק את החשבון, ואישור מנה"ח בדבר היקף רווחיהם בין השנים 93 ל 99. ב"כ הנתבעים שוכח לציין כי היתה בידיו אפשרות לחקור את התובעים ואולי אף לנסות להפריך את הטענה כי צברו להם מוניטין ושם טוב בקרב העוסקים בתחום היהלומים, עד למועד שבו קרס עסקם. אני דוחה את הטענה כי מדובר בטענות בעלמא, וקובעת כי חשבונות הספקים ואישור מנהל החשבונות בדבר היקף רווחיהם של התובעים בשנים הרלוונטיות, שלא נסתרו, יכולים ללמד על המוניטין הנטען. אמנם התובעים ציינו בסעיף 181 לתצהיריהם כי בכוונתם להביא חוות דעת מומחה לענין הערכת שווי העסק והמוניטין, ולא עשו כן, אך המעט שהגישו מלמד כי אכן היו סוחרים מוכרים בענף היהלומים. נוסף לכך את העובדה שהבנק נתן לתובעים אשראי בהיקפים נכבדים לאורך שנים, ונראה כי גם הבנק סבר שמדובר בסוחרים בעלי מוניטין ושם טוב. רק לשם המחשה אציין, כי מסגרת האשראי שניתנה לתובעים באוק' 99 היתה 2,100,000 דולר, כאשר יתרת החוב היתה 1,626,693 דולר. אמנם לאחר מכן החליט הבנק להפחית את מסגרת האשראי מיוזמתו ל 800,000 דולר ולאחר מכן ל 550,000 דולר, אולם ניתן ללמוד מכך, שעובר למשבר שהתגלה בין הצדדים סבר גם הבנק כי יש לתובעים יכולת כלכלית מספקת למתן אשראי בסכום של 2.1 מיליון דולר.

60. הסכום הנדרש בגין הפגיעה במוניטין מוגזם מהמקובל ומהמגיע בנסיבות הענין, אולם אין מקום לקבוע שהתובעים אינם זכאים כלל לפיצוי ברכיב נזק זה. בהעדר נתונים נוספים יקבע הפיצוי על פי אומדנא דדיינא ויועמד על סך של 15,000 דולר לכל אחד מהתובעים ובסך הכל 30,000 דולר.

ד. מכירות יהלומים כפויות

61. התובעים טוענים כי נאלצו לבצע פעולות כפויות של מכירת יהלומים כדי להקטין את חובם במהירות בלתי סבירה לבנק כגון מכירת יהלומים מתחת לערכם, הפקדת יהלומים כפויה ומיותרת לביטחון בבנקים אחרים, ללא אפשרות לשחררם ולסחור בהם בצורה חופשית, אבדן היהלומים לאחר שנמכרו מתחת לערכם במכירות כפויות, הלוואות מבנקים אחרים,

מחברים ומבני משפחה ועוד. בגין ההפסד עקב מכירות יהלומים כפויות מתחת לערכם הריאלי דורשים התובעים פיצוי בסך 1,150,000 דולר.

62. הקורא את הפירוט לגבי ראש נזק זה מתרשם, ולא בכדי, כי מדובר ב"סעיף סל" שחלקו מהווה חזרה על טענות שנטענו וכבר נדונו, כגון הטענה לגבי מכירת יהלומים מתחת לערכם או הפקדת יהלומים כפויה לביטחון וכיוצ"ב עם זאת, אין חולק כי סגירת חשבון השותפות שהתנהל במשך עשרות שנים נעשתה בהחלטה חד צדדית של הבנק בשנת 99, וכל התנהלות התובעים לאחר מכן, לרבות הנסיונות למכור חלק מהיהלומים, היו אך פרפורי גסיסה של העסק שלא שב לעמוד על רגליו.

63. באשר לדרישה לפיצויים בסך 1,150,000 דולר בגין מכירות יהלומים כפויות מתחת לערכן הריאלי, אין לי אלא לחזור על הנאמר בסעיף 52 לעיל, לפיו לא הונחה תשתית ראייתית מספקת או אפילו חלקית להוכחת הפיצוי המגיע בגין ראש נזק זה.

ה. אובדן רווחים קיימים וצפויים – נזק בסך 3,458,409 דולר

64. לדברי התובעים, קריסת העסק גרמה לכך שהשותפות חדלה להעמיד את הרווחים שהופקו ממנה במהלך השנים והלכו וגדלו משנה לשנה, עד שהגיעו ב 1997 לרווח שנתי של 184,000 דולר. לדבריהם סכום הרווח השנתי לשותפות יוערך ב 220,000 דולר לשנה לאחר 1997 ואף למעלה מכך, עקב העובדה שעסקם היה במגמת עליה ורווח, אלמלא הנתבעים התחילו בפעולות להצרת פעילות התובעים, כמו סגירת האשראי באופן בלתי סביר וחוסר תום לב. סך הסכום המצטבר שהתובעים דורשים בגין אובדן הרווחים החל מ 98 ועד ל 2015 עומד על 3,458,409 דולר.

65. הנתבעים טוענים כי מדובר ברכיב נזק "דמיוני" שדינו להידחות. מדובר בנזק מסוג מניעת רווח, המהווה פיצוי קיום שאינם יכולים להיתבע בנוסף לפיצוי ההסתמכות של הנתבעים, שכן עסקינן בכפל פיצוי. עוד טוענים הנתבעים כי הדרישה לפיצוי ברכיב זה לא נתמכת בראיות מתאימות, לרבות חוות דעת מומחים, חשבוניות המעידות על רכישות ומכירות צפויות של יהלומים וכיוצ"ב. לדבריהם, תצהירי התובעים בפרק זה מפנים לאישור רואה-החשבון של התובעים, לפיו התובעת אינה פעילה עוד ואין לה כל הכנסה מיום קריסתה (נספח לח) ואישור מנהל החשבונות של השותפות, מר בן ברוך, בדבר רווחי השותפות בעבר (נספח ע') - הא ותו לא.

66. התובעים כורכים את קריסת העסק בהתנהלות הנתבעים כלפיהם, אך במהלך שמיעת העדויות התברר כי העסק לא הניב את הרווחים הצפויים עוד לפני סגירת החשבון, והתובעים התקשו לשלם את יתרות החוב שנדרשו מהם על ידי הבנק, פעם אחר פעם.

התובעים עצמם מציינים כי יתרת חובם בחודש אוק' 99 עמדה על 1.266,764 דולר וכי באותה עת היו בידי הבנק שיקים דחויים על סך 433,000 דולר, ובטחונות נוספים בדמות נדל"ן בשווי 200,000 דולר ויהלומים מופקדים. לדברי התובעים עצמם, היתרה החסרה עמדה ביום 22.10.99 על 633,794 דולר (סעיף 173 לסיכומי התובעים). אמנם שווי היהלומים נקבע לאחר הפחתה ברישום של 80 אחוז משוויים האמיתי על ידי מעריכי הבנק, אך אין ספק כי מדובר ביתרת חוב גבוהה, שלא היה בידי התובעים להוכיח יכולת לסלקה במועדים הרלוונטיים. גם ביום 21.10.99 יתרת החוב היתה גבוהה ביותר ועמדה על 1,623,693 דולר. סכום השיקים הדחויים שהיו בידי הבנק עמד על 365,942 דולר. שווי הנדל"ן 200,000 דולר, ושווי יהלומים מופקדים לאחר הפחתות 1,498,549 דולר. מבלי להתייחס שוב לאופן שבו הוערכו היהלומים לצרכי סילוק החוב, אין חולק כי בחודש אוק' 99 עמדו התובעים בפני שוקת שבורה, כאשר אין בידם שיקים דחויים, אין הזמנות לרכישת יהלומים, אין הוכחה לגבי קונים פוטנציאליים ויכולת להמשיך ולנהל את העסק במצב גרעוני זה.

67. גם אם נכונה הטענה כי בשנים עברו הפיק העסק רווחים, ובשנת 1997 הגיע לרווח של 184,000 דולר, אין מדובר ברווח גבוה במיוחד, ולא עלה בידי התובעים להצביע על מגמת המשך או עליה ברווחיות בשנים שלאחר מכן. להיפך, כפי שהוסבר בפרוטרוט לעיל, התחייבויותיהם היו בסכומים גבוהים ולא היה בידם לפרוע את החוב או להצביע על מקורות מימון לפרעונו. ב"כ התובעים לא ניסה כלל להתמודד עם הנתונים הכספיים שפורטו לעיל, ובסיכומי התשובה כתב רק **"לתובעים היה עסק ותיק שהניב רווחים. הנתבעים גרמו לקריסתו ולאובדנו... עד היום העסק סגור ואינו מרוויח. יש להשיב המצב לקדמותו"** (סעיף 49 לסיכומים).

לאור הנתונים כפי שפורטו לעיל, אני קובעת שלא הוכח כי אובדן הרווחים הקיימים והצפויים נגרם בשל התנהלות הבנק, כנטען על ידי התובעים, ואני דוחה את הדרישה לפיצוי בראש נזק זה.

ו. אובדן השוק ההודי – נזק בסך 1,994,100 דולר

68. לגבי אובדן השוק ההודי טוענים התובעים, כי התקרית עם היהלומן ההודי גרמה לפגיעה חמורה במהימנותם ובשם הטוב, והתובעים איבדו רבים מלקוחותיהם בשוק ההודי. הנזק הנטען על ידי התובעים בראש פרק זה הינו אובדן רווחים בסך 1,994,100 דולר אך התובעים טוענים כי מדובר בנזק החופף בחלקו לנזק הנדרש עבור אובדן רווחים ואינם דורשים בגינו סכום נוסף.

אין לי אלא להפנות לדברים שנכתבו בסעיף 67 לעיל ולציין, כי לא הוכח כלל שלתובעים היה "שוק הודי" וכי שוק זה אבד בעקבות התקרית עם היהלומן ההודי.

ז. הנזק עקב הדרישה להפקדת יהלומים לצורך ביצוע העסקה עם היהלומן ההודי – בסך 12,000 דולר

69. לטענת התובעים, הנתבעים 1-4 כפו עליהם להפקיד יהלומים נוספים בשווי של כ 400,000 דולר, כתנאי לשחרור היהלומים ליהלומן ההודי. היהלומים שהופקדו הוצאו ממחזור העסקים, ונמנע מהתובעים לבצע עסקאות בהם במשך כשלושה חודשים, עד להשלמת העסקה עם היהלומן ההודי. הדבר גרם להם לקשיי נזילות וחוסר במלאי הזמין, אשר בגינו מגיע להם, לטענתם, פיצוי בסך של 12,000 דולר עקב אובדן הרווחים.

70. הנתבעים טוענים כי הבסיס לחישוב ראש נזק זה הוא זהה לחישוב של רכיב הנזק המתייחס לחוסר אפשרותם של התובעים לסחור בעודף יהלומים, שהופקדו בבנק מחודש אוק' 1997 עד מאי 2002, ולכן אין מקום לקבל את דרישתם של התובעים. בנוסף טוענים הנתבעים, כי התובעים לא הביאו בדל ראיה לתמיכה בטענתם כי שווי היהלומים שהופקדו במסגרת פרשת היהלומן ההודי היה 400,000 דולר.

71. בהתייחס לפיצוי הנדרש בגין פרשת היהלומן ההודי, אין חולק כי התובעים נדרשו גם לשיטת הבנק להפקיד בטוחות נוספות (אם כי הבנק טוען שמדובר בשווי של 100,000 דולר) – כתנאי לשחרור היהלומים על ידי הבנק. מדובר בדרישה מקוממת, חסרת בסיס, שכבר התייחסתי אליה בהרחבה במסגרת הדיון בפרשת היהלומן ההודי. גם אם לא עלה בידי התובעים להוכיח, כי הדרישה האמורה מנעה מהם לעשות שימוש ביהלומים וגרמה להם להפסד רווחים, הרי אין ספק שהיא נועדה להכביד על התובעים שלא לצורך, מסיבות שהבנק ניסה ללא הצלחה לתרץ בדיעבד.

72. מדובר בהתנהלות שהתובעים זכאים לפיצוי בגינה וגם כאן ניתן לעשות שימוש באומדנא דדינא. אני מעמידה את הפיצוי ברכיב זה על סך של 3,000 דולר (רבע מהסכום שנדרש על ידי התובעים על פי הערכתם), לאור העובדה שלא הוכח כי נדרשו להפקיד בטוחות בשווי של 400,000 דולר, אך הבנק הודה כי מדובר בבטוחות בשווי של 100,000 דולר.

ה. פגיעה במהלך החיים עגמת נפש, כאב וסבל - נזק בסך 3,000,000 דולר

73. התובעים מתארים את מעמדם הרם בבורסת היהלומים ובקרב יהלומנים בארץ ובעולם, שנבנה במאמץ רב, בעשר אצבעות, במשך שנים רבות. התובעים נשאו בתפקידים ציבוריים מגוונים במסגרת הבורסה ליהלומים ובהתאחדות תעשיית היהלומנים, ואף כיהנו כבוררים בין חברי הבורסה במשך שנים. התובעים היו חברים בדירקטוריונים עסקיים ובעלי קשרים

חברתיים ועסקיים רבים בארץ ובעולם. לאחר קריסת עסקם, הושעו התובעים לדבריהם מחברותם בבורסה, הורחקו מהפעילויות הציבוריות והעסקיות שנטלו בהם חלק, והפכו מאנשים בעלי כבוד ויקר לאנשים שמנסים להתרחק מהם, כמצורעים (סעיף 180-187 לתצהירי התובעים). התובעים עותרים לקבלת פיצוי בסך 2 מיליון דולר בגין הפגיעה במהלך חייהם המשפחתיים וחוסר יכולתם להשתקם, בנוסף לפיצוי בסך 500,000 דולר לכל אחד מהם בשל עגמת נפש, כאב וסבל.

74. ב"כ הנתבעים טוען כי מדובר ברכיב נזק החופף לנזק הפגיעה במוניטין. לדבריו, הטענות נטענו בחוסר פירוט מינימלי, הגם שניתנה לתובעים הזדמנות להשלים טענותיהם בענין זה, ולא הובאו ראיות חיצוניות להוכחת הנזקים. בסיכומי התשובה של ב"כ התובעים נאמר, כי אין מדובר בנזק חופף לנזקים בגין פגיעה במוניטין ואין קשר בין השניים. מדובר במפעל חיים שנהרס ובתובעים שבמעמדם ובגילם הורחקו מהבורסה ונרדפו על ידי נושים בהליכי הוצאה לפועל. ב"כ התובעים מציין כי הנזק נתבע באומדנא, בהתחשב בעומק התביעה, במשך הזמן (13 שנים), בפגיעה במעמדם של התובעים ובנזק שנגרם להם.

75. אין חולק כי לתובעים נגרמו עגמת נפש וכן כאב וסבל בעקבות התנהלות הבנק כלפיהם. ההליכים להסדרת החוב שצברו בעסקם, בוצעו חרף מחאותיהם ותוך פגיעה במעמדם ובכבודם. ככל שהפיצוי הנדרש הינו בגין פגיעה בשמם הטוב של התובעים, אכן מדובר בתביעה לפיצוי חופף לזה שנגרם להם בגין הפגיעה במוניטין, אליו התייחסתי לעיל. העובדה שב"כ התובעים נוקב בסכומי פיצויים של מיליוני דולרים, אינה מקנה משקל יתר לדרישה, שאינה נתמכת בטיעונים חדשים או נוספים, מעבר לאלה שפורטו לעיל.

76. נותרה איפוא שאלת הפיצוי בגין עגמת הנפש שנגרמה לתובעים, ואשר הבנק בחר להתעלם ממנה בסיכומיו. בניגוד לסברת ב"כ הנתבעים כי יש להוכיח נזק זה בראיות, הלכה היא כי פיצויים בגין עגמת נפש נקבעים על פי הערכת בית המשפט, לאחר סקירת העובדות הרלוונטיות המקימות את העילה לפיצוי ברכיב נזק זה.

לאחר ששקלתי והבאתי בחשבון את טענות הצדדים, אני מעמידה את הפיצוי בגין עוגמת נפש על סך 10,000 דולר לכל אחד מהתובעים ובסה"כ **20,000 דולר**.

ט. גביית עמלות וריביות בחשבון

77. התובעים טוענים כי הבנק חייב את חשבונותיהם בעמלות כפויות ועמלות לא חוקיות ולא מוסכמות ממועד פתיחת החש בון ואילך. לטענתם שילמו לנתבע 1 בין השנים 1994-2000 ריבית ועמלות שונות בשווי של 1,005,801 דולר. בנוסף שילמו בגין החזקת עודף היהלומים שהבנק סירב לשחרר, בין חודש אוק' 97 ועד דצמ' 2000 61,674 דולר. לטענת התובעים שווי

העמלות שעל הבנק להשיב להם בגין גביה שלא כדין, להבדיל מגביה עבור שירותים שניתנו כדין, עומד על סך 31,453 דולר. בנוסף, הם דורשים לקבוע כי מחצית מהחובות בגין ריביות ועמלות בסכום 262,365 דולר הם בטלים ומבוטלים ויש לזכות את החש בון בהם.

78. האופן הרשלני שבו פורטו הנזקים והפיצוי הנדרש בגין עמלות יתר וריביות מלמד, כי התובעים לא מייחסים חשיבות יתרה לדרישה זו, כפי שציין ב"כ התובעים בסיכומיו. יתירה מכך, בסעיף 206 לתצהיר מר עירוני נאמר שמדובר ברכיב שאינו ידוע לתובעים והם מעריכים את נזקיהם בגינו בסכום של 100,000 דולר, אך יבקשו לתקן את סכום התביעה לאחר שיומצאו להם כל המסמכים הדרושים. התובעים המציאו את המסמכים לגבי סולמות ריבית, הודעות על חיוב עמלות ודפי חשבון, אך התובעים לא ערכו חישוב נוסף כדי לבסס דרישתם ולא המציאו חו"ד של מומחה בנדון. יש להצטער כי חרף כישלונם של התובעים להוכיח פרט זה, מצא בא כוחם לשוב ולדרוש את הפיצוי בגינו בסיכומיו, כאשר ברור שאין לדרישה זו כל יסוד.

י. טענת הקיזוז

79. התובעים טוענים כי "אם חלילה ימצא" כי עליהם לפצות את התובעים בסכום כלשהו, הרי שיש "כמובן" לקיזוז מיתרת החוב בחשבונם כמפורט בכתב ההגנה. לדבריהם, יתרת החוב נכון למועד הגשת ראיות התובעים עמדה על סך של כ- 1.3 מיליון דולר, ונכון למועד הגשת הסיכומים עומדת על סך של כ- 1.55 מיליון דולר (סעיפים 348 – 349 לסיכומי התובעים).

80. בסיכומי התשובה דוחים התובעים את טענת הקיזוז וטוענים כי מזה כ- 13 שנים, מאז פרוץ הסכסוך, הבנק לא הגיש תביעה כנגדם ואם היתה לו עילת תביעה היא התיישנה.

81. מעבר לעובדה שאכן מדובר בחוב שהבנק לא פעל לגבייתו ולא הגיש תביעה בגינו, לא ברור לי כיצד סבורים ב"כ הבנק כי ניתן לקיזוז יתרה ב"סכום של כ- 1.3 מיליון דולר" וגו'. טענת קיזוז יש להוכיח במסמכים כדת וכדין, לפרט את הסכומים אחד לאחד, את אופן חישובם ואף להתכבד ולחקור לגבי סכום הקיזוז הנטען בחקירה נגדית. כל אלה לא נעשו, ומשכך הטענה נדחת.

יא. סיכום

82. סך כל הסכומים להם זכאים התובעים מאת הבנק הוא כדלקמן:

א.	מכירת יהלומים מופקדים בהפסד	248,500\$
ב.	פגיעה במוניטין	30,000\$
ג.	הפקדת יהלומים בעסקת ההודי	3,000\$
ד.	כאב וסבל, עגמת נפש	20,000\$

301,500\$

יב. חיוב הנתבעים 2-7

83. ב"כ הנתבעים חזר בסיכומיו על הטענה, כי יש לדחות את התביעה נגד הנתבעים 2-7, ששימשו כנושאי משרה או עובדים בבנק, בשל היעדר יריבות בינם לבין התובעים. במענה לכך חזר ב"כ התובעים וטען כי הנתבעים 2-7 "עוולו, חוללו, יעצו וסייעו כל אחד בתפקידו... כולם חרגו מסמכות ופעלו ביוזעין בניגוד לדין ובחוסר תום לב" (סעיף 2 לסיכומי התשובה), אך לא פירט מעבר לכך.

84. מדובר בטענה שאין בה כדי להקים אחריות אישית של עובדים בתאגיד בנקאי. לענין זה יפים הדברים שנאמרו על ידי כב' השופט אור בענין שטיל:

נקודת המוצא לעניין קיומה של אחריות נזיקית כזו, היא כי עצם מעמדו של מנהל כאורגן בתאגיד אינו מטיל עליו באופן אוטומטי אחריות אישית בנזיקין בגין עוולות להן אחראי התאגיד. עם זאת, אין למנהל חסינות מאחריות נזיקית בגין פעולות שעשה בכהונתו כמנהל. הוא ישא באחריות כזו כאשר מתקיימים בו כל היסודות הנדרשים לגיבושה של אחריות על פי דיני הנזיקין (ע"א 4612/95 מתתיהו נ' שטיל, פ"ד נא (4) 790, 769).

ראו גם **ת.א. (מחוזי ת,א) 50865-09-11 בנק לאומי לישראל בע"מ נ' איצקוביץ** (30.4.12 כב' השופט בכר) [פורסם בנבו].

85. אמנם הציטוט לקוח מדברים שנאמרו לגבי מנהל בתאגיד, אך הם מקבלים משנה תוקף לגבי עובדי תאגיד בנקאי, שאינם נחשבים כאורגנים של התאגיד, כאשר כל הפעולות המיוחסות להם בוצעו במסגרת תפקידם בבנק ואיש אינו טוען כי חרגו מסמכותם. על מנת להטיל חבות אישית על הנתבעים היה על התובע להצביע על עילה ספציפית נגדם ולהוכיח את יסודותיה. כזאת לא נעשה ולכן התביעה נגד הנתבעים 2-7 נדחתה.

לנוכח העובדה שייצוגם בהליך נעשה באמצעות ב"כ הנתבע 1, ומרבית הנתבעים אף זומנו כעדי הגנה מטעם הבנק, אין מקום לחייב את התובעים בהוצאותיהם.

סוף דבר

עסקם של התובעים קרס מסיבות שונות. ראשיתו של התהליך אינה קשורה להתנהלות הבנק. אחריתו הכואבת נובעת מהאופן שבו בחר הבנק לסיים את מערכת היחסים העסקית עם התובעים, ומהיחס הקשה שהפגין כלפיהם מרגע שהוברר כי אין באפשרותם לסלק את יתרת חובם. חשבונם של התובעים נסגר בהחלטה חד-צדדית של הבנק, היהלומים שהופקדו כבטוחה בכספת הבנק לא נשמרו וחלקם אף אבד או הוחלף. התמורה שהתקבלה בסופו של דבר לא שיקפה את ערכם של היהלומים ובוצעה במכירה כפויה על ידי עובדי הבנק ואנשיו. לתובעים נגרמו נזקים כספיים ונפשיים שהם זכאים לפיצוי בגינם, אם כי בסכומים פחותים בהרבה מאלה הנדרשים בתביעתם.

אני מחייבת בנק איגוד (נתבע 1) לשלם לתובעים פיצויים בסכום כולל של 301,500 דולר, לפי ערכם בשקלים ביום הגשת התביעה, בתוספת הפרשי הצמדה וריבית כחוק ממועד זה ועד התשלום בפועל.

בנוסף, אני מחייבת את הבנק לשלם לתובעים הוצאות ושכ"ט עו"ד בסכום כולל של 150,000 ₪.

ניתן היום, א' טבת תשע"ד, 04 דצמבר 2013, בהעדר הצדדים.

ד"ר דפנה אבניאלי 54678313
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן